

Natalia Bigus

Klasë „0” i przedszkòla

Dzél 9. Kaszëbsczé zwãczi.

Kwiatë dlô Mëmë.

Céle zajmów

Pòznawczé:

- pòznanié nowi kaszëbsczi frantówczi, pòznanié nowëch słów w kaszëbsczim jãzëkù, pòznanié inhibicyjno-incytycyjnych (hamòwanié – pòbùdzanié) czwiczeniów;

Sztòłcącè:

- ùmiejàtnosc wëczëcò zmianów w mùzyce, sztòłtowanie chùtczégò reagòwaniò na mùzycznë sygnalë, doskònalenié słëchòwò-rëchòwi kòòrdinacje, rozwijanié ùmiejàtnoscë przemieszcziwaniò sã w przestrzeni, doskònalenié pòprawny emisje i intonacje gòsu, sztòłtowanie prawidłowò pòstawë ùcznia, sztòłtowanie mùzyczny pamiãcë, sztòłtowanie pòczëcò estetyczni rëszaniò sã, sztòłtowanie mùzyczny wëòbraznie, sztòłtowanie kòncetracje i ùwòdži;

Wëchòwawczé:

- rozwijanié ùmiejàtnoscë wespółdzëjaniò w karnie i w pòrze, sztòłtowanie wëtrwaòscë w pòkònywanim drãgòtów, pòbùdzenié òdpòwiedzalnòtë za pòwierzonë zadania, sztòłcenié nawzòjnegò szònowaniò sã;

Metodë robòtë

ekspòzycje, analiticzno-percepcyjnò, problemòwò-òdtwòrczò, problemòwò-analiticznò

Didakticznë pòmòce

frantówka pt.: *Zamalënił sã mak* (z ksążëczy pt.: *Piosenki kaszubskie dla dzieci* T. Fopke, W. Kòrthals-Tartas, D. Mùza-Szlas, J. Stachursczi, str. 44), nòtë ze scenarjika, kòrtczi z òbròzkama kwiatów i jich pòzwama w kaszëbsczim jãzëkù (mòdròk, łącznik, maceszczi, marzëbiònka, lilewnik, mòdré krëpczi, dzëwanna i róza) – kòrtków je tëli, wiele je szkòłowników w klasie), pianino

PLAN ZAJMÓW

Wstãp:

1. Przewitanie na muzycznym sygnale.
2. Zapoznanie uczniów z temata zajmów.
3. Marsz wstãpny w metrum 4/4.

Realizacjò tematu:

1. Prezentacja frantówczi pt.: *Zamalënił sã mak*.
2. Nòuka refrenu frantówczi pt.: *Zamalënił sã mak*.
3. Zabawa *Zwònimë do Mëmë*.
4. Zabawa *Kruta dlô Mëmë*.
5. Zabawa *Laürka dlô Mëmë*.

Pòdsëmòwanié:

1. Przebòczenié ò czim bëta mòwa na zajmach.
2. Pòzëgnanié na mùzycznym sygnale.

MERITORICZNY DZÉL (30 min.)

1. **Przewitanie na muzycznym sygnale (0,5 min.).**
Ùczniowie stojã na swòjich mòlach szcerowòny skarniama w stronã szkòlnégò. Szkòlny witò szkòlòków, spiewajãcë melodiczny zwrot: *Dobri dzëń*. Szkòlòcë òdpòwiòdajã, spiewajãcë: *Dobri dzëń*. 1

2. **Zapoznanie uczniów z temata zajmów (2 min.).**
Szkòlòcë stojã na swòjich mòlach szcerowòny skarniama w stronã szkòlnégò.

Na dzysészich zajmach bãdzemë kòrbic ò kwiatach. Jaczë kwiòtë wa znajeta?

3. **Marsz wstãpny w metrum 4/4 (4 min.).**
Szkòlòcë pòrësziwajã sã pò òbwòdze kòta, wëkònejãcë pòsobicã zgòdno z mùzykã:
marsz w kòle
biég w „rozsëpce”
marsz w kòle
pòdskòk pò całi salë
marsz w kòle

Cwiczenié wëkònywóné je przë akòmpaniamentce szkòlnégò.

4. **Prezentacjô frantówczy pt.: *Zamalënił sã mak* (3 min.).** Szkòłownicë sedzą na swòjich mòlach sczerowóny skarniama w stronã szkólnégò. Szkólny prezentëje frantówkã. ²

„Zamalënił nóm sã mak,
Jakbë zasromił sã kwiat.
Czemù Grzenia sëpie nim jaż tak...?
Tec to jakbë drobic mak!
Kò nóm nie chce sã jic spac.
Do zabawë coròz wiący dnia!

Ref.: Mòdròk, łącznik i maceszci,
Marzëbiònka i lilewnik,
Mòdré krëpczi i dzéwanna,
Zòs majewé roscą róże...”

Frantówka spiéwónò je przë akòmpaniamente szkólnégò.

5. **Nòuka refrenu frantówczy pt.: *Zamalënił sã mak* (4,5 min.).** Szkòlòcë stoją pò całi salë w pòrach, skarniama sczerowóny do siebie. Pòwtòrzają tekst refrenu za szkólnym.

Refren spiéwóny je przë akòmpaniamente szkólnégò.

6. **Zabawa *Zwònimë do Mëmë* (4,5 min.).** Uczniowie sòdają jeden za drëdzim, twòrzacë dłudzi sznur – telefòniczny kabel. Szkólny sòdò za òstatnym szkòłownikã i na jegò plecach wëstukiwò ritm. Ten ritm je krëjamnym szifrã, dzãka jaczëmù bãdże mòzna zazwònic do swòji mëmë. Pòstãpny ùczëń przekazëje ritm sedzacémù przed nim drëchòwi abò drëszece, wëklepùjącë gò pòlcama na jegò / ji plecach. Krëjamny szifr wãdrëje òd òstatnégò ùcznia do sedzacégò na przòdkù. Czej szkòlòk sedzący na przòdkù òtrzimò szifr, wëklaskiwò gò. Jeżlë ritm òstónie pòprawno wëklepóny, zabawã mòzna pòwtòrzëc (zmieniwa-ją sã uczniowie sedzący na kùncu i na pòczãtkù „telefònicznégò kabla”).

Zabawa òdbiwò sã przë akòmpaniamente szkólnégò.

7. **Zabawa *Kruta dlò Mëmë* (4,5 min.).** Pò zazwònienim do Mëmë szkòlòcë wëbiérają sã do ògrodu, abë nazbierac dlò Mëmë piãknëch kwiatów. Szkólny rozkłòdò na pòdłòdze kòrtczzi z òbròzkama kwiatów i jich pòzwama w kaszëbsczim jãzëkù. Sã to kwiatë, jaczë wëstãpiłë w refrenie frantówczy, jaczi sã dzysò ùczëłë.

Przed rozpòczãcym zabawë, szkòłownicë razã ze szkòlnym spiéwają refren frantówczy dlò zapamiãtaniò kaszëbszczich pòzwów kwiatów. Kòzdi kwiat mò rëchli ùstalony mùzyczny sygnał:

- mòdròk i maceszci – melodiò zagrònò w mòłowi (smùtny) tonacje,
- róza i lilewnik – melodiò zagrònò w durowi (wiesòli) tonacje,
- łącznik i dzéwanna – melodiò zagrònò forte (głosno),
- marzëbiònka i mòdré krëpczi – melodiò zagrònò pia-no (cëchò).

Szkòlòcë maszerëją pò salë zgòdno z ritmã mùzyczzi gròny przez szkòlnégò. Na przerwã w mùzyce ùczniowie zatrzëmùją sã i stëchają, jakã szkòlny zagrò melodiã. Czej òdgadną, jakã melodiã zagròł szkòlny, zbierają kwiatë ùstalóné dlò ti melodie i ùkłòdają z nich krutã. Zabawa trwò tak długò jaż szkòłownicë ùłożą krutë ze wszëszczich kwiatów, jaczë sã rozłòżóné na pòdłòdze.

Zabawa òdbiwò sã przë akòmpaniamente szkólnégò.

8. **Zabawa *Laurka dlò Mëmë* (4,5 min.).** Szkòlòcë szpacérëją pò całi salë zgòdno z akòmpaniamentã grònym przez szkòlnégò (szkòlny grò frantówkã, jakã ùczniowie pòznelë na dzysészich zajmach). Na przerwã w mùzyce szkòlòcë zatrzëmùją sã i sòdają. Czej ùczëją melodiã zagrònã w tonacje durowi, pòdnòszają rãce i malëją w lëfce laurkã dlò mëmë. Czedë ùczëją melodiã zagrònã w tonacje mòłowi, malëją laurkã na pòdłòdze, a jak ùczëją frantówkã z dzysészich zajmów, wstòjąją i dali szpacérëją pò całi salë.

Zabawa òdbiwò sã przë akòmpaniamente szkólnégò.

9. **Przëbòczenië ò czim bëła mòwa na zajmach (2 min.).** Szkòłownicë sedzą na swòjich mòlach sczerowóny skarniama w stronã szkólnégò.

Co më pòznelë dzysò na zajmach?

Toczi sã kòrbiònka szkólnégò z ùczniama na temat zajmów.

10. **Pòzegnanië na mùzycznym sygnale (0,5 min.).** Szkòlòcë stoją na swòjich mòlach sczerowóny skarniama w stronã szkólnégò. Szkòlny zëgnò sã z ùczniama, spiéwającë melodiczny zwrot: *Do ùdrzeniò*. Uczniowie òdpòwiòdają, spiéwającë: *Do ùdrzeniò*. ³

Tłómaczenië: B. Ùgòwskò.

Natalia Bigus

instruktor i chòreògraf juniorszczich karnów w Kaszëbsczim Karnie Spiéwù i Tuńca „Sierakowice” ze Serakòjc. Jakno mùzyk i instruktor tuńca specjalizëje sã w pòlszczi lédowi tematice, le przede wszëtczim w ùkòchónëch Kaszëbach. Szkòlnò ritmiczi a sztòlceniò slëchù.

1

Do - bri dzéń do - bri dzéń do - o - bri dzéń.

2

Za - ma - lę - nił nóm sã mak, jak - bę za - sro - mił sã kwiat. Cze - mù
 Grze - nia sę - pie nim jaż tak...? Tec to jak - bę dro - bic
 mak! Kò nóm nie chce sã jic spac. Do za - ba - wę co - róz wiã - cy
 dnia! Mò - drók, łącz - nik i ma - cesz - czi, ma - rzę - bión - ka
 mò - dré kręp - czi i dzé - wan - na, zôs ma - je - wé
 i li - le - wnik, ros - cą ró - że...

3

Do - ù - zdrze - niô.

Jak wëzwëskac na ùczbach Őrtograficzno-gramaticzny słowôrzk kaszëbsczégò jãzëka? – bédënczi czwiczniów.

Na zòczątkù 2024 r. ùkòzòł sã smarã pierszi ōrtograficzny słowôr z kaszëbsczégò jãzëka. Okróm pisënkù òn pòdòwò téz niechtërne zjinaczone fòrmë rozmajitëch słów (òsobliwie jistników i czasników), dlòte wòrt wëzwëskac tã ksążkã téz do ùczbë kaszëbsczë gramaticznë. Niżi sã przëmiarë czwiczniów, jaczé szkólny mògã zrobic z ùczniama, bë sztòttowac i rozwijac jich kòmpetencje w òbrëmim ōrtografie a praktyczny znajemnotë kaszëbsczégò alfabetu. Te czwicznia bëtë przòdë (5 strëmiannika 2024 r.) pòkòzóné na warkòwniach dlò szkòlnëch przërëchtowónëch przez Pòmòrsczé Centrum Edukacjé Szkòlnëch (pòl. Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli).

Czwicznia na szukanié słów wedle alfabetycznégò pòrzãdkù

1. Chto pierszi naléze w Słowòrzkù słowò...? lëgòtka sãdza dżòd

Ùczniowie szukajã słowa i zgłòszajã sã, jak je nalézã. Żelë klasa je dosc wiòlgò i/abò mómë mało słowòrzkòw (nie sygnie dlò kòzdegò), mògã zrobic to zadanié w karnach (pòstãpnëch słów szukajã pòsobicã przedstòwckë karna). Wòrt stãpniowac trudnosc, przòdë pëtajacë ò słowa, w jaczych ni ma apartnëch kaszëbsczich lëtrów, a pòtemù ò te z *ã, é, ë, ò, ó, ù*. Szkòlny mòże dobrac słowa wedle jaczégòs tematu, np. JASTRË: dëgùs, zajc, jòjkò, łżëkwiat (ale nié barònk – bò tegò słowa ni ma w słowòrzkù).

2. Pòdòj pòstãpné słowò, co je w Słowòrzkù pò słowie... lëgòtka sãdza dżòd
3. Robimë lińcuszk ze słów: pòstãpné słowò zaczinò sã lëtrã, jakã kùnczi sã przëdné.

Ùczniowie pòdòwajã znóné so słowa z głowë abò – jak ni majã gwòsny ùdbë – z wëzwëskanim Słowòrzkã. Wòrt jima rzec, jak dłudzi mò bëc lińcuszk (np. przënòmni 5 słów), bë ùczniowie za chùtkò nie rzekłë słów, co sã kùnczi na *q, o, ñ, u, y* (tj. na lëtrã, na jakã ni ma słowa – co òznòczò kùnc lińcuszka). Wòrt pòzni pòdrechòwac to zadanié, np. pitaniama: „Jakò lëtra nigdë nie je na zòczątkù kaszëbsczich słów?” (*q, ñ, o, u*)?

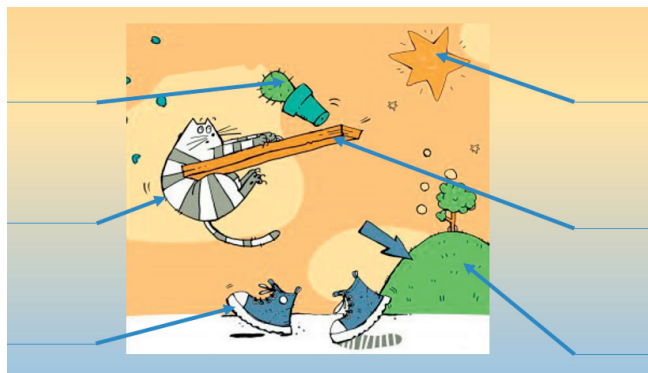
4. Je w Słowòrzkù twojë miono? Na jaczi stronie òno bë bëtò?
5. Nalézë w Słowòrzkù słowa, co sã zaczinajã òd RE-. Co òne òznòczajã pò pòlskù? W chtërnëch w placu RE w pòlskich słowach je RA?

Słowa, jaczé sã zaczinajã òd RE-, sã na stronie 239. Ùczëń òdpòwiòdò np.: rechòwac – pòl. rachowac, redosc – pòl. radość, rek – pòl. rak, remiã – pòl. ramië, rena – pòl. rana, retac – pòl. ratowac (ale nié np. redaktòr, regiòn, restoracjò).

6. Przërëchtuj słowòrzk ze słowama, co sã na òbròzkach kòl lëtrów A–G.
7. Wëbierzë jedno słowò ze Słowòrzkã i namaluj/ nacëchuj do niegò òbròzk. Razã zrobita słowòrzk tëch słów. Nie zabãdzëta ò alfabetycznym pòrzãdkù.

Őrtograficznë czwicznia

8. Napiszë, co je na òbròzkù.
9. Przërëchtuj swój òbròzk na òbkłòdkã Słowòrzkã.

Ùczëń pòznòwò/ùmòcniwò graficznã pòstac słowã przez jegò òdczëtanié ze Słowòrzkã. Wòrt, bë téz zapisòł te słowa (wëzwëskanié kinesteticzny pamiãcë).

10. Zrobi krziżowã tãgòdkã ze słów wëzwëskònëch na òbròzkach.

Ùczëñ ùkłòdò słowa w krziżówkã, ale bez wëjasnie-
niów/definicjów. Przëmiar:

D	R	Ó	B	K	A		
C	H	M	Û	R	N	I	K
D	A	N	K	A			
			S	T	A	T	K
P	Ò	L	Ë	C	A		

11. Wpiszë e abò ë. Pòtemù sprawdzë w Słowòrzku, czë môsz to dobrze zrobioné.
m[_]sz gładz[_]dło p[_]stka

Chcemë to spartãczëc ze szkòłowima reglama: ë – tam, dze w pòlsczim jãzëku je i, y, u, ale nié w placu pòlsczégò e.

12. Co òznòczają te słowa?
bestri – bëstri, szczeri – szczeri, przeszedł (przeñc) –
przeszedł (prziñc)
13. Jakò lëtra bë miała bëc w tëch słowach?
pl[u/ó]dra tã[e/ë]kwiat
ml[_]kò p[_]stka
bi[u/ó]ro Fejsb[u/ó]k f[u/ó]rmanka kòm[u/ó]niò

Żelë pòdòwómë słowa z lózymã placama (np. p[_]stka), nót je dac kòl nich òbròzk, bë ùczëñ wiedzòt, ò jaczé słowò jidze (i nie zapisòt np. pùstka miast pestka). Słowa, jaczé mają jinszi pisënk jak jich pòlsczé òdpòwiedziczi (np. fòrmanka – pòl. furmanka), wòrt przòdë wprowadzëc na pòsobny ùczbie (np. na spòdlim ksążczy Ùcz sã jãzëka z kaszëbsczima nótama, s. 47–52).

14. Czedë pizzemë ë? Przërëchtuj infògrafikã na spòdlim wskòzów ze Słowòrzka.

To je zadanié na przëròbianié wiadłów, jaczé sã w dzëlu Wskòzë kaszëbsczégò pisënkù (s. 12–14). Ùczëñ robi selekcjã materiału – wëbiérò sztërë nôwòznieszé (wedle niégò) wskòzë. Żebë mechanicznie (bez refleksje) nie przepisòt infòmacyjów ze Słowòrzka, wòrt mù rzec, bë to zapisòt pò pòlsku (tłómaczenié kaszëbszczich wskòzów).

15. Jak to zapisac: z wiòldzi czë môli lëtrë? Chtërna wskòza je ò tim?

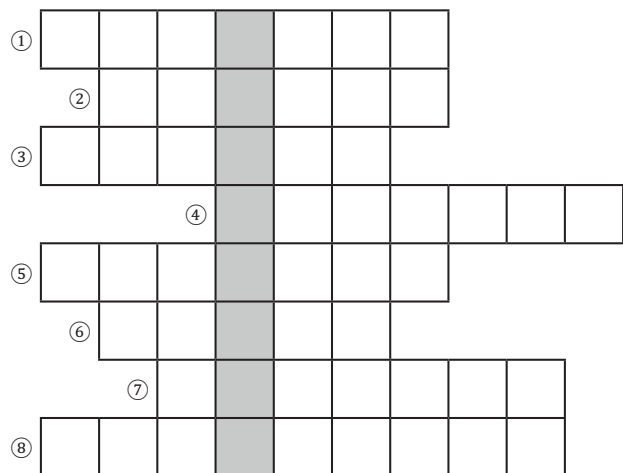
[W/w]ejrowò [W/w]ejrowiòn [W/w]ejrowszi
[P/p]òd [Ó/ò]kã [J/j]astrë

Ùczëñ czëtò Wskòzë kaszëbsczégò pisënkù na s. 20–24 i szukò pasownëch reglów: nr 2 (Pòd òkã Jastrë), 3 (Wejrowò), 10 (Pòd òkã Jastrë), 16 (wejrowszi), 20 (Pòd òkã Jastrë), 22 (wejrowiòn). Wòrt to skòrelowac z ùczbã pòlsczégò jãzëka (pisënk wiòlgã i mòtã lëtrã).

Czwiczenié na pòdrechòwanié robòtë ze Słowòrzka.

16. Rozrzeszë na spòdlim Słowòrzka.

1. Jinszë zëwizszë, do jaczégò prowadzy słowò MIESĄC.
2. Jistnik, co je midzë słowama ÒWCA a ÒWÓD.
3. Farwa tegò, co je na òbròzku w statku.
4. Pizzemë je w titlach z môli lëtrë (òkòma przëmionów) – wedle wskòzë nr 27.
5. Na òbròzku na stronie 104.
6. Czas, w jaczim nie wëstãpiwò czasnik ÒTEMKNAĆ (ale nié ÒTMÉKAC).
7. SZKÓLNŌ we wielny lëczbie.
8. Słowò, co je jakno przëmiar (òkòma GDINIŌ) w wiadle na stronie 80.

- Òdpòwiescë: 1. miesãdz | 2. òwłada | 3. zelonò |
4. wiãzëñë | 5. gwiozda | 6. terny | 7. szkólné | 8. drëkarniò

Joana Ginter

pòlonistka i absolwentka kaszëbszczi etnofilologii, robi w Instytucie Pòlsczi Filologii na Gduńsczim Uniwersytece. Je wespòłaùtorkã (razã z Darkã Majkòwsczim) Òrtograficzno-gramaticznégò słowòrzka kaszëbsczégò jãzëka ze wskòzama pisënkù.

DIPLOM

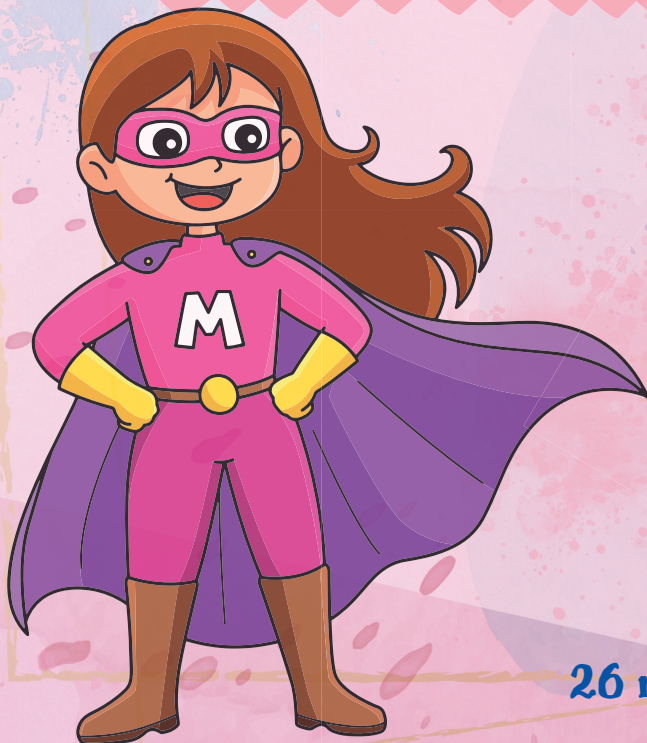
dlô

nôlepszi Mëmczzi
na swiece

SUPERMÒCE MÒJI MĚMCZI:

*Wszětczěgò nòlepszěgò
z leżnotě
Dnia Měmczi
żěczy*

26 maja

Aleksandra Dzācelskō-Jasnoch

Spiēwczī na rozpōczācē ùczbē

Jeżlė szkōlny rozmiejė grac na instrumentach (np. gitarze abò ùkùlele), tej mōże wēzwēskac ne spiēwczī na ùczbach kaszēbszczégò jāzēka. Akòrdē sĀ zapisónē wēżī pasownēch sylabów. Je wiedzec niē òd dzysò, że ùczniowie, òsoblėwie ti młodszi, baro chĀtno spiēwajĀ i ùczĀ sĀ przē mūzyce. Rōczimē do pòspòlnégò graniò a spiēwaniò!

Spiēwka na przėwitaniė

(mōże wēzwēskac z pòkazywanim np. ùczniowie pòdòwajĀ so rĀce w kòle abò przėbijajĀ „piĀtczī”)

C G C
Witómē serdeczno, witómē serdeczno! / x 2

a F G C
Witòj, czesc, witómē serdeczno! / x2

Dni tidzėnia

(ùczniowie mōgĀ pòkazėwac gestama wedle ùdbē szkòlnégò, a dni tidzėnia rechòwac na pòlcach)

C a F C
Jaczi mómē dzėn, pòwiėdz tē mie? /x 2

C G a F
Pòniedzòtk, wtòrk, strzodĀ czē czwiòrtk?

d a F C
PiĀtk, sobòtĀ czē niedzielĀ?

Bòczėnk: kòrtē pròcē ze starnów VI-VII òstatē wėkònónē przez ÒlgĀ KùklińskĀ w programie Canva.

Zródłò: publicdomainvectors.org

Aleksandra Dzācelskō-Jasnoch – szkòlnò kaszēbszczégò i anielszczégò jāzēka w Czerskù. Wspòtrobī w redakcji „Pomeranii”. Nòlėżniczka Kaszēbskò-Pòmòrszczégò Zrzeszeniò, lubòtniczka mūzyczi i Gòchów.